

viszonylag kicsi zárt állománya képez. Az Egyetemi Könyvtár különösen innovatív, s magába foglalja az országos könyvszállító szolgálatot is. A központi raktár bővítése 1998-ra történt meg, ami egyben az észak-bajorországi könyvtárak számára is tárolási kapacitást biztosít. A föld alatt elhelyezett, kétszintes, 4400 m²-es raktár kapacitása 1,35 millió kötet (43 000 polcfolyóméter tömör állványokon). A raktárt föld alatti folyosó köti össze a központi könyvtár és a könyvszállító állomás új épületével. A raktár további két szinttel egészíthető ki kb. 2 millió kötet számára.

* * *

Állandóan napirenden lévő kérdés a könyvtárak épületproblémája. Lényeges, hogy kellő egyensúly alakuljon ki a hibrid könyvtárak használatának igényeit szolgáló, és a nyomtatott információ egyre növekvő tömegét befogadó terek között.

A technológia gyors fejlődése szinte lehetetlenné teszi a jövő könyvtáráépületéről való gondoskodást. Mindenesetre az új épületeknek maximális mértékben rugalmasnak kell lenniük. Ugyanakkor tudomásul kell venni az építészeti-esztétikai szempontokat is, néha kompromisszumokat kell

kötni a „forma követi a tartalmat elv” rovására, hiszen az építész is jelet kíván hagyni az épített környezeten, és a könyvtárak végül is középületek.

A raktározási koncepciókban változás figyelhető meg az utóbbi években. A központi tartományi tároló könyvtár eszméjétől néhány kooperációs modell (Észak-Rajna-Vesztfália, Baden-Württemberg) kudarcának következtében elfordulnak, s inkább a központi és a decentralizált archiválás kombinációjával keresik a gyakorlatias és működőképes megoldásokat.

A tapasztalatok tükrében szkepticizmussal kell tekinteni a többé-kevésbé önálló, saját személyzetrel rendelkező és független szervezetként működő tartományi tároló könyvtárakra. Jelenleg Németországban a tárolási kapacitás bővítése vagy raktár-bővítési projektként, vagy újabb tárolóépület emelésével egy már létező, archiválási feladatokat is vállaló könyvtár számára valósítható meg.

/BLUME, Eckhard–KEMPF, Klaus: Building and space issues: the German situation and solutions. = Library Hi Tech, 21. köt. 1. sz. 2003. p. 8–20./

(Papp István)

Az információs hálózatok és a virtuális szakkönyvtárak együttműködése Németországban

Egy információs hálózat azoknak az adatbázis-gazdáknak, könyvtáraknak és kutatóhelyeknek az együttműködése, amelyek egy adott szakterület számára szakirodalmi és információs ellátást nyújtanak. A szolgáltatási kínálatban kiemelt szerepük van az elektronikus teljes szövegeknek. Az előfizetések támogatása mellett mindenekelőtt az egyes cikkek eladására esik a hangsúly. A hálózatokat a Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF), valamint részben a Bundesministerium für Gesundheit (BMG) támogatja, s fontos partnerük az Elektronische Zeitschriftenbibliothek (EZB) is a Regensburgi Egyetemen.

Egy virtuális szakkönyvtár a tudományosan releváns információkhoz és dokumentumokhoz nyújt szakspecifikus hozzáférést, függetlenül attól, hogy hol található meg ezek a világban, nyomtatott vagy elektronikus formában léteznek-e. Az utóbbiak esetében a hangsúly az internetdokumentumra esik. A virtuális szakkönyvtárak kifejlesztését a

Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) támogatja; jelenleg 16 ilyen projekt fut.

A BMBF és a DFG most az információs hálózatok és a virtuális szakkönyvtárak kooperációját tűzte ki célul, s egy közös internethelyet kíván felállítani, hogy hozzáférést nyújtson az információkínálatához.

Az információs hálózatok a következők:

- *GetInfo* (technika és természettudományok),
- *EconDoc* (közgazdaság-tudomány),
- *Informationsverbund Medizin* (orvostudomány),
- *Informationsverbund Bildung – Sozialwissenschaften – Psychologie (infoconnex)* (képzés, társadalomtudományok, pszichológia).

Az *információs hálózatok munkaközösségének* gondolata 2000 végén merült fel. A projekt 2002. január 1-jén indult a BMBF támogatásával. A kooperáció célja közös hozzáférést teremteni az interneten az információs hálózatok szolgáltatásai-

hoz, hogy a tudományos kutatást és a gyakorlatot valamennyi képviselt szakterületen közvetlenül, lelőhelytől függetlenül és integráltan lássák el a releváns információkkal. Az információkínálat kiterjed a metaadatokra és az online lehívható teljes szövegekre. A projekt öt részprojektre oszlik (gazdasági kérdések és szerződések; a tartalom beszerzésének koordinálása, szabványosítása és szerződéseinek figyelemmel kísérése; közös működési koncepciók kidolgozása; az EZB integrálása; a részprojektek összehangolása és közös marketing).

A tudomány és a kutatás szakirodalmi ellátása Németországban a DFG szakterületi gyűjtési együttműködési tervén alapszik. Az időnként szükséges módosításokkal (pl. a német újraegyesítés után) jól megállta a helyét a gyakorlatban. A DFG 1998-as memoranduma felvetette, hogy az országos szakirodalmi ellátás továbbfejlesztése érdekében *virtuális szakkönyvtárak* kialakítására lenne szükség. Azóta a meglévő struktúrára alapozva az egyes speciális gyűjtési szakterületeken kidolgozzák a szakmailag releváns anyagokhoz való elektronikus hozzáférés koncepcióit. A cél az, hogy a használó bármely munkahelyről hozzáférhessen a számára szükséges információkhoz és dokumentumokhoz.

E cél elérése érdekében egy virtuális szakkönyvtárnak átfogóbbnak kell lennie, mint annak, amit ma digitális könyvtárnak, elektronikus könyvtárnak nevezünk, s ami máris létezik. Többnek kell lennie, mint linkek tematikusan rendezett listájának a szabadon hozzáférhető elektronikus forrásokról. Egy szakterület valamennyi releváns információjához és dokumentumához való garantált hozzáférésnek számos feltétele van. Tekintetbe kell venni a legkülönbözőbb anyagokat a nyomtatottaktól kezdve az elektronikus teljes szövegekig, az online tartalmakig, a szakmai adatbázisokig és programokig. Ezek mind egyedileg, de egyidejűleg is legyenek kereshetők. Ráadásul a határokon túli anyagot is figyelembe kell venni, amihez ki kell építeni az együttműködés kereteit és formáit, azonosító rendszereket kell installálni, s meg kell oldani az elektronikus anyagok hosszú távra szóló archiválását.

A DFG eddig 16 projektet támogatott, s ezek közül 13 virtuális szakkönyvtár már online hozzáférhető. A DFG kezdettől fogva hangsúlyozta a virtuális szakkönyvtárak együttműködésének, közös ajánlások és szabványok kidolgozásának szükségességét. Így dolgozták ki más, fontos projektekkel kooperálva a metaadatok formátumát, a keresőgépek alkalmazását stb. A virtuális szakkönyvtárak

egy közös portált kívánnak felépíteni *Die Virtuelle Fachbibliothek (VIFANET)* néven.

A BMBF és a DFG megállapodtak abban, hogy *kooperálva fejlesztik tovább* az információs hálózatokat és a virtuális szakkönyvtárakat. Tekintve, hogy a Technische Informationsbibliothek (TIB) mindkét körben ellát koordinációs feladatokat, őt bízták meg az integráció gondozásával.

A virtuális szakkönyvtárakhoz és az információs hálózatokhoz való hozzáférésnek jelenleg külön metasintjei vannak, amelyeket ugyancsak össze kell kötni. Ezzel a modellel kapcsolatosan az alábbi kérdések merülnek fel:

- A használók szempontjából milyen hozzáférési szintek szükségesek és ésszerűek?
- Milyen célokat fogalmazzanak meg?
- Milyen információk legyenek hozzáférhetők?
- Milyen mértékben lehet/kell integrálni az egyes szolgáltatásokat?
- Mi legyen a távlati elképzelés?

Kétségtelenül számos kutatónak az egyes szakportálok fogják a fő hozzáférési pontot nyújtani. Vitan felül áll a szakterületi hozzáférés szükségessége, ezért az egyes portálokat szakspecifikusan fejlesztik tovább. Mindenesetre azon lehet vitatkozni, hogy szükség van-e mint szolgáltatási termékre a középső szintre:

- Milyen hozzáférési szinteket kell műszakilag és szervezetiileg installálni?
- A metaszinten milyen funkciókat kell kínálni?
- Kell-e, lehet-e további digitális információs rendszereket bekötni a hálózatba?
- Milyen legyen a modell döntési struktúrája?

Több mint 30 könyvtár, információs szervezet, kutatóhely működik közre a projektkötegen. Ez szinte arra indítja az embert, hogy a tudományos információ német infrastruktúrájában történelmi jelentőségű kooperációról szójon. Az óvatosság azonban helyénvaló, s egyelőre azt kell megállapítani, hogy a BMBF és a DFG döntése a helyes irányba mutat, s remény van arra, hogy az információs hálózatok és a virtuális szakkönyvtárak közös platformjával a használók igényeinek megfelelő elektronikus szolgáltatási kínálat jön létre.

/ROSEMANN, Uwe: *Die Arbeitsgruppe der Informationsverbünde und Virtuellen Fachbibliotheken: Beginn einer wunderbaren Zusammenarbeit?! = Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*, 50. köt. 1. sz. 2003. p. 13–18./

(Papp István)